

Rektorsbeslut

Diarienummer:

GU 2021/162

Ärendemening	Yttrande avseende remiss gällande Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan (U2021/00301)
Bakgrund och beslutsunderlag	<p>Göteborgs universitet har fått remiss gällande departementspromemorian <i>Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan</i> (U2021/00301) för yttrande.</p> <p>Ärendet har beretts till rektor av Utbildningsvetenskapliga fakulteten i samråd med övriga berörda fakulteter och Utbildningsvetenskapliga sektionen vid Göta studentkår, samt Lärarutbildningens samverkansråd. Inom respektive fakultet har ett flertal institutioner som medverkar i universitetets lärarutbildningar bidragit i beredningen. Yttrandet har även behandlats i rektors ledningsgrupp.</p> <p>Yttrandet bifogas.</p>
Föredragande	Åke Ingerman, dekan Utbildningsvetenskapliga fakulteten
Beslutas	<p>att fastställa yttrande avseende remiss gällande Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan (U2021/00301).</p> <p>..... / Eva Wiberg, rektor I närvaro av stf universitetsdirektör och representant för Göteborgs universitets studentkårer. (<i>videomöte</i>)</p>
Kopia till	Utbildningsvetenskapliga fakulteten Humanistiska fakulteten Konstnärliga fakulteten Naturvetenskapliga fakulteten Samhällsvetenskapliga fakulteten Utsek Original till registrator
Datum för beslut	2021-04-15

Dnr GU 2021/162
2021-04-15

Promemoria Utbildningsdepartementet
2021-01-15
U2021/00301

Remisspromemorian *Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan – yttrande*

Inledning och övergripande synpunkter

Göteborgs universitet delar regeringens ambition avseende hög kvalitet i lärarutbildningen samt behovet av åtgärder för att öka antalet utbildade lärare för att tillfredsställa skolans bemanningsbehov både på kort och längre sikt. *Göteborgs universitet bedömer dock att ett flertal av förslagen i promemorian inte skapar högre kvalitet i utbildningen och endast i ringa omfattning bidrar till att fler lärare kommer att utbildas.* Denna bedömning vilar bland annat på de slutsatser som dras i Riksrevisionens granskning av utbyggnaden av bland annat lärarutbildning (RiR 2021:1).

I promemorians olika delar finns målkonflikter mellan kvalitets- respektive kvantitetsaspekter, vilket pekar på det politiska sammanhang i vilket promemorian har tagits fram. Flera av förslagen kringskär lärosätenas autonomi, ansvarstagande och grundläggande uppdrag att utforma utbildning på vetenskaplig grund.

- *Göteborgs universitet avstyrker att tillskapa en separat förordning för lärarutbildning.*
- *Göteborgs universitet avstyrker förslaget om försöksverksamhet med förkortad KPU.*
- *Göteborgs universitet ställer sig kritiskt till att i förordningen särskilt skriva fram kognitionsvetenskap som ett prioriterat område.*
- *Göteborgs universitet avstyrker specifik målstyrning för varje lärosäte av antalet lärarledda timmar i lärarutbildningar.*

Nedan följer sammanfattande bakgrund till respektive ställningstagande. Mer ingående kommentarer inom respektive område tas upp i det efterföljande avsnittet.

- *Förslaget att lyfta ut lärarutbildningen ur högskoleförordningen riskerar att skada den långsiktiga utvecklingen mot en universitetsutbildning på vetenskaplig grund. En särskild*

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan – yttrande

förordning riskerar att lärarutbildningar får karaktären av ”något annat” än övriga högskoleutbildningar och öppnar för en sektorsspecifik styrning – en styrning som skulle innebära att högskolornas ansvar för dimensionering och kvalitetsutveckling skulle minska. Promemorian implicerar på detta sätt att lärarutbildning inte ska bedrivas inom ramen för den akademiska frihet som lärosätena ska värna och främja. I relation till förändringsriktningen för styrning mot ökad tillitsbaserad styrning är detta förslag ett anmärkningsvärt undantag. *Göteborgs universitet avstyrker därför att tillskapa en separat förordning för lärarutbildning.*

- Göteborgs universitet ser ett flertal problem i förslaget med försöksverksamhet med kortare KPU för ämneslärarexamen och grundlärarexamen. Även om studenterna som skulle antas till den förkortade KPU-utbildningen i vissa fall har mer ämneskunskaper med sig in i utbildningen, är det svårmotiverat att sänka kraven på de lärarförberedande kurserna i den omfattning som föreslås. Genom att minska lärarförberedande innehåll inom VFU och utbildningsvetenskaplig kärna jämfört med befintliga utbildningar riskeras att lärare med sämre kunskaper än övriga lärare utbildas. *Försöksverksamheten riskerar också att underminera de redan etablerade utbildningarna till ämneslärarexamen och grundlärarexamen.* Göteborgs universitet vill i sammanhanget peka på att det inte är klarlagt att tillskottet av examinerade lärare från en utbildning av detta slag skulle vara betydelsefullt och inte kunna uppnås inom ramen för redan etablerade utbildningar. *Göteborgs universitet avstyrker därför förslaget om försöksverksamhet i sin helhet.*

Göteborgs universitet föreslår som alternativ till försöksverksamhet med kort KPU, att fler lärosäten uppmanas att utveckla KPU med förhöjd studietakt för ämneslärarexamen omfattande 90 högskolepoäng och utformning i enlighet med befintliga förordningar där utbildningen genomförs på ett år. Det är en effektiv utbildningsväg till ämneslärarexamen för personer med avslutade ämnesstudier utan att utbildningens omfattning och kvalitet sänks på det sätt som införande av försöksverksamhet med kort KPU skulle innebära. Göteborgs universitet ger sedan 2015 en variant av KPU med förhöjd studietakt inom projektet ’Brobyggaren’.

- Göteborgs universitet håller med om vikten av att den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) ska ge en god grund inom de kunskapsområden som är centrala för yrkesutövningen. Utformningen av utbildningens innehåll bör dock göras på vetenskaplig grund av erfarna forskare och lärarutbildare. Det är akademins roll att identifiera de fält inom vetenskapen som för olika delar av lärarutbildningarna ger bäst grund för yrkesutövningen och bäst besvarar frågor om olika undervisningsmetoders effektivitet. *Göteborgs universitet ställer sig därför kritiskt till att i förordningen särskilt skriva fram kognitionsvetenskap som ett prioriterat område.*
- Det är väsentligt att studenterna ges erforderligt antal lärarledda timmar i undervisningen, men värdet av att i så hög grad som promemorian anger utvärdera och detaljstyra just lärarutbildningens kvalitet utifrån kvantitet kan ifrågasättas. Som noteras i promemorian är det oklart hur begreppet lärarledda timmar kan definieras och följas över tid. Göteborgs universitet menar att ett eventuellt uppdrag till UKÄ att ta fram en modell för att följa antalet lärarledda timmar över tid på ett likvärdigt sätt vid olika lärosäten i så fall bör vara

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan – yttrande

generell för all högre utbildning, men en sådan specifik styrning riskerar att minska lärosätets ansvar. Antal lärarledda timmar är en av flera parametrar vid planering av utbildning och ett tydligt fokus och målstyrning av detta för respektive lärosäte riskerar att underminera andra kvaliteter som bemanning med personal med god vetenskaplig kompetens. *Göteborgs universitet avstyrker därför specifik målstyrning för varje lärosäte av antalet lärarledda timmar i lärarutbildningar.*

- Göteborgs universitet vill framhålla att om avsikten med lärosätesspecifik målstyrning av antalet lärarledda timmar är att omfördela resurser till lärarutbildning så är det mer lämpligt att göra detta på nationell nivå genom att förändra relevanta prislappar än att hänvisa sådan omfördelning till respektive lärosäte, där förutsättningarna för omfördelning skiljer sig kraftigt åt. Tidigare erfarenheter av lärosätesintern omfördelning mellan utbildningsuppdrag är högst varierande. *Göteborgs universitet föreslår därför att resursförstärkning av lärarutbildning hanteras genom en ökning av relevanta prislappar på nationell nivå.*

Göteborgs universitet vill även lyfta fram några positiva utvecklingsområden som tas upp i promemorian:

- *Göteborgs universitet tillstyrker en förändring där övningsskolor utvecklas som bas för VFU, men vill framhålla vikten av kompletterande ansvar, styrning och finansiering relativt skolhuvudmännen. Göteborgs universitet förordar också ett stegvis införande av reformen.*
- Göteborgs universitet ser positivt på fortsatt utveckling av övningsskolor och övningsförskolor liksom kopplingen till praktisk forskning. De försöksverksamheter som universitetet har bedrivit inom dessa områden har fallit väl ut. Att bygga upp en organisation med övningsskolor för flertalet studenter inom olika lärarutbildningsprogram med olika förutsättningar är dock en omfattande förändring. *I promemorian skrivs området fram som ett ansvar som huvudsakligen rör högskolesektorn men i själva verket är det till största delen en förändring inom skolväsendet.* Skolorna har redan problem med att anställa tillräckligt många behöriga lärare och att då skapa skolor med ökad lärartäthet och kompetensförstärkning är en stor utmaning. *Förslaget behöver utvecklas med direktiv riktade även till skolväsendet avseende sådan kompetensförstärkning och samverkan med universitet och högskolor.* För att reformen ska kunna genomföras med kvalitet krävs också förstärkning av finansieringen både gentemot lärosäten och särskilt skolhuvudmän. Det är också viktigt att klargöra skolhuvudmännens ansvar och att skolhuvudmän har ett likvärdigt ansvar att medverka i verksamhetsförlagd utbildning och dess utveckling.
- *Göteborgs universitet ser positivt på en flexiblere tolkning av förkunskapskraven för antagning till befintlig KPU.*
- Göteborgs universitet ser positivt på en mer flexibel tolkning av förkunskapskraven för antagning till befintlig KPU. Det är dock av betydelse att inte överdriva de överförbara generiska kompetenserna i många ämnen och i sin tur deras överförbarhet till användbarhet för att verka som lärare i en rad skolämnen. *Göteborgs universitet tillstyrker förändringar enligt förslag.*

Departementspromemorian innehåller förslag inom ett stort antal områden avseende lärarutbildning, varav en del skulle kräva omfattande förändringsprocesser för att genomföras inom ramen för andra gällande lagar och förordningar och med bibehållen kvalitet i verksamheten. Vissa av förslagen har mycket omfattande konsekvenser och ökad förståelse behövs dels avseende i vilken utsträckning respektive förslag skulle uppfylla önskad effekt och vilka oönskade effekter som kan uppstå, dels avseende omfattningen av den arbetsinsats de olika förändringarna skulle medföra.

Den tidsplan för beslut och införande som anges i promemorian är orealistisk och tyder på en förväntan om att snabba lösningar på komplexa problem kan genomföras. Förändringar inom olika delar av lärarutbildningarna av den magnitud som skrivs fram i promemorian kräver långsiktig planering med hänsyn tagen till områden som antagningsperioder, rättssäker förändring av utbildningsplaner och kursplaner, bemanningsplaner och övriga styrdokument samt budgetarbete. En förändring i den takt som aviseras riskerar att leda till att lärosätena tvingas välja mellan försämrad kvalitet i verksamheten och att inte kunna svara mot gällande lagar och förordningar. Givet att regeringen väljer att gå vidare med några av de lagda förslagen *förordar Göteborgs universitet att tidsplanen för införande skjuts framåt och att införandet sker stegvis av olika delar.*

Fördjupad bakgrund till ställningstaganden samt kommentarer avseende några ytterligare områden

Kraven på lärarutbildningen skärps och fokus förtydligas

Förslag avseende särskild förordning om utbildning till lärare och förskollärare

I forskningspropositionen 2020/2021:60 som avlämnades i december 2020 betonar regeringen att den akademiska friheten inom utbildningsområdet behöver få ett lagskydd genom en särskild formulering i högskolelagen där det sägs att i den verksamhet som bedrivs vid universitet och högskolor ska ”som allmän princip” den ”akademiska friheten (...) främjas och värnas”. I förevarande promemoria väljer regeringen istället att föreslå djupt ingripande förändringar som innebär detaljstyrning på förordningsnivå av organisationen av och innehållet i lärarutbildning.

I promemorian beskrivs att förslaget är att flytta lärarutbildningens olika delar från examensbeskrivningen i högskoleförordningen till en egen förordning.¹ I denna föreslås skrivningen ändras från *krav på examen* till *krav på den utbildning som ska leda till examen*. Denna skrivning innebär en ökad styrning av innehållet och mindre möjligheter för lärosätena att forma innehållet. Den akademiska friheten begränsas och en ökad styrning över läraryrkets kunskapsbas är en klart avakademiserande åtgärd. På denna punkt motsäger sig skrivningarna i promemorian genom att hävda att lärosäten själva ska utforma innehållet på lämpligt sätt.² Att behandla lärarutbildningen i en särskild förordning som kan förutses bli mycket detaljerad riskerar att undergräva utformning

1 Sid 103

2 Sid 105

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan – yttrande

av utbildningen på vetenskaplig grund och därmed dess akademiska kvaliteter. Lärosätets möjligheter att främja och värna den akademiska friheten inom lärarutbildningen minskas och på samma sätt undergrävs arbetet med den vetenskapliga kvaliteten i utbildningarna.

Flera av promemorians förslag innebär en detaljstyrning av en specifik utbildning inom det svenska utbildningssystemet. Genom att lyfta ut lärarutbildningarna från högskoleförordningen till en egen förordning markeras att dessa utbildningar är ”något annat” än andra högskoleutbildningar. Lärarutbildning är grunden för all utbildning, eftersom lärare sen utbildar för all annan utbildning. Det borde därför vara självklart att lärarutbildningar ska beaktas utifrån samma premisser som andra högskoleutbildningar. Att på detta sätt lyfta ut delar från högskoleförordningen kan få konsekvenser som innebär att kraven och kvaliteten försämras på lärarutbildning som alla andra utbildningar är beroende av.

Att lyfta ut lärarutbildningarna till en särskild förordning, kan även signalera att lärarutbildning inte är lika mycket värd som övrig högskoleutbildning. Läraryrket riskerar att få ännu lägre status och lärarprogrammen kan därmed komma att ännu mindre än idag locka tillräckligt många studenter, vilket i förlängningen inte kommer att leda till fler lärare i skolan.

Den föreslagna uppdelningen i olika förordningar skulle även kunna få negativa konsekvenser för relationen mellan lärarutbildning och annan utbildning i ett lärosäteslokalt perspektiv sett till vilka förutsättningar som ges. Till exempel kan det leda till ett i praktiken minskat ansvarstagande från lärosätenas ledning för lärarutbildning och att detta ansvar istället förskjuts till staten.

Göteborgs universitet ser däremot gärna förenklade skrivningar och ett minskat antal detaljerade examensmål, i linje med vad som föreslås i SUHF:s aktuella rapport *En examensordning i lärosätenas regi* (Rapport från SUHF:s arbetsgrupp för examensordningsfrågor 2018–2020).

Innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan förtydligas

Göteborgs universitet håller med om vikten av att den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) ska ge en god grund inom de kunskapsområden som är centrala för yrkesutövningen. Utformningen av utbildningens innehåll bör dock göras på vetenskaplig grund av erfarna forskare och lärarutbildare. Det är akademins roll att identifiera de fält inom vetenskapen som för olika delar av lärarutbildningarna ger bäst grund för yrkesutövningen och bäst besvarar frågor om olika undervisningsmetoders effektivitet. Göteborgs universitet ställer sig därför kritiskt till att i förordningen särskilt skriva fram kognitionsvetenskap som ett prioriterat område. Här saknar förslaget underbyggnad och referenser. Analys av vad som brister idag saknas. Det är anmärkningsvärt också i perspektivet att detta inte särskilt uttryckts som en brist i lärarutbildningarna i de utvärderingar som genomförts av Universitetskanslersämbetet (UKÄ).

Redan idag innefattar UVK tydliga inslag av kognitionsvetenskapligt innehåll med till exempel utbildning inom olika lärandeteorier. Att i förordningstext peka ut särskilda ämnen eller vetenskapsområden riskerar att snabbt bli föråldrat och framstå som tidsbundna yttringar och opinioner, därtill går det ytterligare mot en form av detaljstyrt innehåll i termer av ämnen, snarare än kunskapsmål. *Termen kognitionsvetenskap bör därför inte i regleras i förordningstext.* Förslaget är omotiverat eftersom lärarutbildningen omfattar vetenskapligt arbete i all dess bredd och ett stort

antal ämnen som också vilar på konstnärlig grund. Förslaget strider mot högskolans uppdrag att göra professionella bedömningar av vilka typer av forskning och teoretiska perspektiv som erbjuder bäst grund för respektive utbildning. Denna bedömning görs bäst av forskare och lärare verk-samma inom olika delar av lärarutbildningarna.

Det blir speciellt märkligt eftersom kognitionsvetenskap beskrivs som en del i ett ”tvärvetenskapligt perspektiv”, utan att övriga vetenskaper anges. För att koppla tillbaka till de utvärderingar som har gjorts av lärarutbildning där kunskaper om forskningsmetoder, förmåga till kritiskt tänkande och ämnesdidaktisk kompetens lyfts fram som centrala kan inte detta vetenskapsområde anses som mer centralt än andra. Det bidrar inte heller specifikt till en ökad koppling mellan teori och praktik eller till studenters ökade förståelse kring metodik. Att särskilt lyfta fram kognitionsvetenskap leder inte till att studenterna i högre grad förbereds för undervisningsuppdraget. Inom förskoleforskning finns exempelvis ett växande forskningsfält med fokus på undervisning och dess speciella förutsättningar i förskola, samt studier där syftet är att undersöka relationen mellan undervisning och lärande i situerade sammanhang. Förslaget vittnar om okunskap gällande vad didaktik innebär för förskollärare.

En alltför ensidig fokusering på att kognitionsvetenskap ska införas riskerar att distansera innehållet i utbildningarna från kontextuella faktors betydelse för lärande. Det är oklart på vilka grunder förslaget görs och vilket problem det är tänkt att kognitionsvetenskap ska lösa. Effekten av ett särskilt framskrivet krav på ett vetenskapsområde kan också innebära att annat innehåll inom området lärande och didaktik behöver prioriteras bort, vilket riskerar att försämra studenternas förberedelse inför det kommande yrkeslivet.

Utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen förtydligas

Läsåret 2019/20 genomfördes vid Göteborgs universitet 4014 VFU-perioder på 805 skolor i 51 kommuner med 2740 medverkande VFU-handledare. VFU-verksamheten vid Göteborgs universitet är därmed en av landets största inom lärarutbildning, vilket innebär att de omfattande förändringar som föreslås får stora konsekvenser och berör många parter.

Göteborgs universitet ställer sig trots detta positiva till promemorians förslag avseende övnings-skolor i stort. De försöksverksamheter som genomförts med övningskolor och övningsförskolor vid Göteborgs universitet visar positiva resultat avseende kvalitet i den verksamhetsförlagda utbildningen. Göteborgs universitet anser att de förslag på kvalitetskriterier som föreslås känneteckna övningskolor är rimliga även om de i ett implementeringsarbete kommer att behöva förtydligas. En anslutande fråga är hur ansvaret för kvalitetsbedömning av övningskolor ska fördelas mellan skolhuvudmän och lärosäten.

Göteborgs universitet vill dock särskilt betona vikten av den centrala roll som skolhuvudmannasidan har i utveckling och genomförande av övningskolor. Den verksamhetsförlagda utbildningen är ett delat ansvar mellan lärosätet och medverkande skolhuvudmän. Majoriteten av förslagen i remissen ställer krav på utveckling av verksamhet i förskola och skola, vilka skolhuvudman ansvarar för. Detta handlar bland annat om att fler lärare ska genomgå handledarutbildning, att särskilt yrkesskickliga lärare ska användas som VFU-handledare, att fler studenter ska placeras

på varje skola samt att skolhuvudmännen ska ge studenterna inblick i praktisk forskning.³ Lärosätet menar mot bakgrund av detta att det inte är möjligt att uppfylla de krav som ställs på övningsskolor i remissen med mindre än att medverkande skolhuvudmän tilldelas ett förtydligt ansvar för införandet. I promemorian hänvisas till att lärosätena ska uppnå kraven enligt förslaget genom överenskommelser med medverkande skolhuvudmän.⁴ Göteborgs universitet menar att ytterligare bemyndiganden och resurser skulle behöva tillgodoses för att möjliggöra införande av övningsskolor i enlighet med promemorians förslag. Göteborgs universitet vill också accentuera vikten av att *samtliga* skolhuvudmän ska kunna omfattas av förslaget och *önskar därför tydligare krav på såväl kommunala som fristående skolhuvudmän för både implementering av övningsskolor specifikt och engagemang i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen generellt.*

Göteborgs universitet vill i sammanhanget betona den helt centrala frågan om faktisk tillgång på VFU-platser med god kvalitet. Lärarutbildningen har sedan 2016 byggts ut kontinuerligt mot bakgrund av den lärarbrist som råder i samhället. Detta har bidragit till att tillgången till VFU-platser idag inom flera områden är ansträngd. Förslagen i remissen är därför svåruppnåeliga i en redan pressad situation avseende tillgången till VFU-platser.⁵ Göteborgs universitet vill därför understryka vikten av att beslut om att stärka den verksamhetsförlagda utbildningen behöver adresseras till både lärosäten och samtliga skolhuvudmän, exempelvis genom att nationella krav åläggs samtliga skolhuvudmän att kunna ta emot VFU-studenter.

Avseende de utmaningar som finns gällande de kvalitetskrav som kommer att ställas på övningsskolor menar lärosätet att en nationell satsning med ett ”handledarlyft” skulle kunna vara en åtgärd för att motivera till och realisera möjligheten för VFU-handledare att delta i handledarutbildning i högre utsträckning än idag. Detta ”handledarlyft” skulle med fördel kunna samordnas med den mentorsutbildning som Skolverket har fått i uppdrag att samordna och som är en del av kommande professionsprogram.⁶

I remissen refereras återkommande till övningsskolor som en skolenhet.⁷ Mot bakgrund av att det inom försöksverksamheten förekom flera olika modeller av övningsskolor, där bland annat ”kluster” och områden bedömdes vara framgångsrika organisationsmodeller,⁸ utgår Göteborgs universitet ifrån att motsvarande modeller ska vara möjliga att tillämpa utifrån förslag till ny förordning.

Göteborgs universitet menar att förslaget om att studenterna ska genomföra VFU i verksamheter med olika förutsättningar i grunden kan komma att vara positivt för studenterna, samtidigt som lärosätet, liksom resonemangen i remissen, ser fördelar även med kontinuitet i placeringar.⁹ Däremot anser Göteborgs universitet att det finns motsättningar avseende förslagen till placering på övningsskolor å ena sidan, och förslag till placering i verksamheter med olika förutsättningar å andra sidan. Det är också oklart hur remissens förslag om att studenter dessutom under vissa förutsättningar ska erbjudas VFU nära hemorten ska kunna genomföras i ett övningsskoleupplägg.¹⁰ Gö-

3 Sid 109ff

4 Sid 113

5 Avser bl a förslag om högre koncentration, användning av särskilt yrkesskickliga lärare och tillräckligt många handledarutbildade VFU-handledare, se sid 108f.

6 Se Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolverk

7 Se bl a sid 15.

8 Se UKÄ:s s uppföljning av försöksverksamheten med övningsskolor, sid 17ff.

9 Sid 110f.

10 Sid 114f.

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan – yttrande

teborgs universitet önskar därför förtydliganden avseende prioritering mellan de olika delvis motstridiga placeringsalternativen. Ett förtydligande behövs också avseende vad som avses med olika förutsättningar – socioekonomiska, mångkulturella, antalet anställda lärare med lärarlegitimation i relation till antalet barn/elever etc.

Göteborgs universitet menar slutligen att förslagen kan komma att bli svåra att genomföra för utbildningar med särskilda förutsättningar, såsom exempelvis utbildningar som ges på distans, där VFU genomförs i egen tjänst eller utbildningar i smala ämnen där tillgången till VFU-platser är starkt begränsad. För dessa utbildningar skulle en nationell samordning avseende övningskolor vara önskvärd.

Avslutningsvis vill Göteborgs universitet betona att förslagen till införande av övningskolor i grunden är positiva och angelägna för ökad kvalitet i den verksamhetsförlagda utbildning, samtidigt som lärosätet önskar förtydliganden avseende ansvarsfrågan samt vissa delar i förslagen enligt ovan.

Förslag att krav på samverkansstruktur och mål när det gäller läraranställningar införs

Samverkan med skolhuvudmän kring den verksamhetsförlagda delen av utbildningen är en självklarhet och bör fortsatt utvecklas. Göteborgs universitet har en väl utvecklad samverkansorganisation med skolhuvudmännen i Göteborgsregionen. Förutom VFU-området innefattar samverkan områden som skola på vetenskaplig grund, praktiktäna forskning, forskarutbildning, kompetensförsörjning och fortbildning av lärare.

Lärarutbildning ska bygga på både vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, inte det ena eller det andra, och då ska samverkan också byggas på dessa premisser.¹¹ Att inkludera särskilt yrkesskickliga lärare från skolväsendet i lärarutbildningen beskrivs i promemorian som en lösning för att stärka kopplingen mellan teori och praktik och för att få ett ökat fokus på metodik. Erfarna lärare med vetenskaplig kompetens spelar en central roll i lärarutbildningen, men förslaget om att reglera detta genom en reform indikerar en styrning av vilken lärarkategori som bäst utför uppgiften. Det som föreslås i promemorian är ett steg tillbaka från den akademisering av lärarutbildningen som tidigare skett. I UKÄ:s utvärderingar lyfts vikten av undervisande lektorer i lärarutbildningarna, vilket också är centralt för att kunna genomföra praktiktäna forskning. Ansvar för att hitta en balans mellan yrkesskickliga adjungerade adjunkter och disputerade lektorer bör ligga på varje lärosäte och inte styras från politiskt håll. En sådan detaljstyrning av vilken kategori av lärare som lärosäten ska engagera, där det i övrigt är klart att de i första hand ska anställa disputerade lärare, riskerar en återgång till en mer seminarieinriktad utbildning.

Förslag om att den lärarledda tiden ska öka och följas upp samt eventuell ändrad intern fördelning av medel

Fler lärarledda timmar inom utbildningen kan bidra till utbildningens kvalitet. Här krävs dock en förklaring av innebörden av lärarledda timmar. Är det när läraren är närvarande i undervisningen eller är det när läraren leder undervisningen genom att arrangera lärandetillfällen? Avses både

¹¹ Sid 115–116

asynkron och synkron undervisning? I lärarutbildningen skrivs många inlämningsarbeten/upsatser. En viktig del av läraruppgiften är att ge kvalitativ återkoppling. Tid för återkoppling, respons och handledning behöver inräknas för att bli verkligt kvalitetsstärkande. Om lärarledd tid enbart definieras som schemalagd tid i föreläsningssalen riskerar detta att leda till att tid för återkoppling, respons och handledning minskas.

Frågan om hur mycket lärarledda timmar som studenterna på lärarprogrammen bör ha i förhållande till andra aspekter av utbildningens utformning är i grunden högskolepedagogisk och besvaras därför bäst av de pedagoger som leder och genomför utbildningen. Det som är betydelsefullt är hur en kurs är upplagd för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för studentens lärandeprocess. I promemorian görs ingen närmare motivering till varför fokus ska läggas just på lärarledda timmar för att förbättra utbildningens kvalitet i jämförelse med andra satsningar.

Det finns en risk att särskilt kvantitativt fokus på en av flera parametrar avseende utbildningens upplägg och kvalitet med omfattande extern uppföljning och åiterrapporteringskrav kommer att medföra att särskilda åiterrapporteringsrutiner måste upprättas vid universitet och högskolor med ökad administration som följd. Än mer väsentligt är att starkt fokus på *en* kvantitativ parameter kan leda till en snedvridning av hur utbildningen i dess helhet planeras och utformas utifrån olika kvalitetsaspekter.

Även detta förslag tyder på en målsättning att centralstyra lärarutbildningarna och kringgå lärosätenas autonomi.

Försöksverksamhet med förkortad KPU för ämneslärarexamen och grundlärarexamen

Göteborgs universitet ställer sig kritiskt till förslaget att införa försöksverksamhet med kort KPU. Även om studenterna som antas till den förkortade KPU-utbildningen i vissa fall har mer ämneskunskaper med sig in i utbildningen, är det svårmotiverat att sänka kraven på de lärarförberedande kurserna i den omfattning som föreslås. I remissen hävdas att kopplingen mellan teori och praktik ska stärkas. De verksamhetsförlagda kurserna är på ett tydligt sätt riktade mot att utveckla studenternas möjligheter att integrera teori och praktik. Lärarförberedande innehåll som ingår i verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och kurser inom utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) är avgörande för att utbilda kompetenta lärare. Det blir därför extra problematiskt med förslaget att i en kort KPU för grund- och ämneslärare minska VFU med 10 högskolepoäng för studenter som inte behöver ha några som helst tidigare erfarenheter av det kommande yrket. Genom att minska lärarförberedande innehåll jämfört med befintliga utbildningar riskeras att lärare med sämre kunskaper än övriga lärare utbildas. Frågan är hur målsättningen i promemorian att höja kvaliteten i lärarutbildning ska kunna uppnås om centrala delar av utbildningen tas bort? I samband med UKÄ:s utvärderingar av lärarutbildningar har det tvärtom påpekats att VFU och UVK är viktiga.

Exempel på innehåll som i promemorian föreslås tas bort från den utbildningsvetenskapliga kärnan är bland annat vetenskapsteori och forskningsmetodik. Detta kan motiveras med att det i de tidigare studier om 180 högskolepoäng som krävs för behörighet har gett sådan kunskap. Dock kan inte vetenskapsteorier och forskningsmetodik inom utbildningsvetenskap sägas vara densamma som för andra vetenskapliga inriktningar även om det finns överlappningar. När det gäller

läroplansteori, didaktik, bedömning och betygssättning ska dessa delar istället inkluderas i ämneskurser och ämnesdidaktiska kurserna vilket också kan ses som en tydlig försämring av kunskapsbasen som blivande både grund- och ämneslärare behöver. Förslaget innebär även att moment om skolväsendets organisation inte kommer att behandlas i den utbildningsvetenskapliga kärnan.

I promemorian står att ”delmomentet om skolväsendets organisation kommer att aktualiseras inom övriga delar av utbildningen, dvs. inom de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna och den verksamhetsförlagda utbildningen”.¹² Det är dock inte särskilt rimligt att studenterna kommer att bli föremål för undervisning om t ex olika styrningsmodeller för skolan eller olika synsätt på lärarens roll som offentlig tjänsteperson i några ämnes- och ämnesdidaktiska studier. Konsekvensen av förslaget blir därför högst sannolikt att temat om skolväsendets organisering inte kommer att ingå i kort KPU (möjligen med undantag för dem som läser samhällskunskap). En sådan konsekvens är problematiskt eftersom det är viktigt att blivande lärare får undervisning om vilken roll läraren spelar i egenskap av offentlig tjänsteperson i en demokratiskt styrd organisation.

I promemorian anges att utbildningen kan komma att behöva ha andra krav för examen, dvs färre examensmål föreslås att tillämpas i denna utbildning jämfört med andra utbildningar som leder till grund- respektive ämneslärarexamen. Det är svårt att se hur borttagna examensmål kan motiveras, utan att kvaliteten i utbildningen blir lidande. En avgörande faktor för en kompletterande pedagogisk utbildning är en bibehållen hög kvalitet av utbildningen och att likvärdiga krav kan ställas på de lärare som utbildas oavsett vilken utbildning de har genomgått. Den föreslagna utbildningens upplägg och innehåll skiljer sig från befintliga utbildningar för grund- och ämneslärarexamen avseende ämnesstudier, ämnesdidaktik, utbildningsvetenskaplig kärna och verksamhetsförlagd utbildning. För grundlärarexamen finns inget motsvarande ämnesdidaktiskt innehåll utvecklat med utgångspunkt i komplettering gentemot befintliga generella och ämnesexamina.

För grundlärarexamen krävs vidare utredning om hur en KPU-konstruktion skulle kunna utformas och vilken utbildningslängd och studietakt som är önskvärd. Det är olyckligt att de föreslagna grundlärarexamina skiljer sig från befintliga grundlärarexamina i fråga om examensnivå, till skillnad från ämneslärarexamen, som görs på samma nivå som befintlig examen.

Införande av försöksverksamhet med kort KPU innebär risk för att otydliga utbildningsvägar och oklara valmöjligheter ökar, till förfång för den som vill söka sig till lärarutbildning och en framtida yrkesutövning som lärare. Det finns redan idag många olika utbildningsvägar till ämneslärarexamen. Införande av ytterligare en utbildningsväg riskerar att än mer bidra till ett svårorienterat utbildningsutbud för presumtiva studenter. Försöksverksamhet med kort KPU riskerar också att skapa konkurrens som kan dränera landets befintliga KPU-utbildningar samt VAL och ULV.

Promemorian förslår att lärare som utbildats genom kort KPU ska inhämta sådan kompetens som inte ingått i utbildningen under introduktionsår och genom kompetensutveckling bedömer Göteborgs universitet som ett orimligt förslag som ställer krav på kompensatoriska insatser från skolhuvudmannasidan för specifika grupper av grund- och ämneslärare. Ansvar sköts över för

12 Sid 130

vissa grupper av lärares utbildning från högskolesektorn till skolhuvudmännen och skolverksamheterna.

Behörighetskrav till KPU baserade på tidigare examen

Förslaget avseende behörighetskrav till KPU baserade på tidigare examen är i sig en idé värd att pröva, och det kan också finnas skäl att något vidga de relativt snäva definitionerna av hur tidigare ämnesstudier ska värderas i relation till behörighet i skolämnen. Göteborgs universitet ställer sig därmed försiktigt positivt till förslagen med behörighetskrav till KPU för grund- och ämneslärarexamen baserad på generella examina inom relevanta huvudområden samt yrkesexamina. En behörighetsmodell baserad på huvudområden och yrkesexamina kan bidra till transparens, nationell likvärdighet och förenklat antagningsförfarande.

Flera av de huvudområden och yrkesexamina som anges i promemorian är dock mer eller mindre problematiska, och de förslag som presenteras i promemorian behöver gå igenom och vidareutvecklas inom flera områden. Förslaget om att åstadkomma mer flexibla behörighetskrav genom att låta dessa baseras på examen inom s.k. huvudområdesgrupper istället för antal högskolepoäng inom huvudområde behöver förtydligas såväl vad gäller förslaget om huvudområdesgrupper som i jämförelse med befintliga behörighetskrav till KPU. Göteborgs universitet välkomnar en gedigen översyn av vilka examina som ska ge ämnesmässig behörighet i respektive skolämne, men vill understryka att föreslaget om uppdrag till UHR att besluta om vilka huvudområden som ska vara behörighetsgivande måste ske i samråd med lärosätenas ämnesföreträdare för olika huvudområden för att säkerställa behörighetskravens relevans i relation till undervisningsämnets centrala innehåll och likvärdighet mellan olika utbildningsvägar till grundlärar- och ämneslärarexamen.

Göteborgs universitets förslag på alternativ till införande av försöksverksamhet med kort KPU

Göteborgs universitet föreslår som alternativ till försöksverksamhet med kort KPU, att fler lärosäten uppmanas att utveckla KPU med förhöjd studietakt för ämneslärarexamen omfattande 90 högskolepoäng och utformning i enlighet med befintliga förordningar. Det är en effektiv utbildningsväg till ämneslärarexamen för personer med avslutade ämnesstudier utan att utbildningens omfattning och kvalitet sänks på det sätt som införande av försöksverksamhet med kort KPU skulle innebära. Göteborgs universitet ger sedan 2015 en KPU med förhöjd studietakt inom projektet 'Brobyggaren'. Programmet läses under 12 månader, inklusive kurser under sommaren. Programmet bygger på nära samarbete mellan universitetet och ett urval av så kallade universitetsskolor (övningsskolor). KPU med förhöjd studietakt är en effektiv utbildningsväg av ämneslärare inom bristämnerna.

Förslag om ändringar i befintliga kompletterande utbildningar för fler ämneslärare¹³

Göteborgs universitet ser positivt på en mer flexibel tolkning av förkunskapskraven för antagning till befintlig KPU. Det är dock av betydelse att inte överdriva de överförbara generiska kompetenserna i många ämnen och i sin tur deras överförbarhet till användbarhet för att verka som lärare i en rad skolämnen.

Göteborgs universitet välkomnar förslag om förtydliganden gällande befintliga kompletterande utbildningar för fler ämneslärare. Det är i grunden rimligt med en mer flexibel tolkning av förkunskapskraven och att forskarutbildade inte behöver genomföra examensarbete. Det är också positivt med förtydligande att det ska vara möjligt att anordna den kompletterande pedagogiska utbildningen så att studenten kan skriva ett självständigt arbete inom utbildningen omfattande 15 högskolepoäng.

Därtill välkomnas att Förordning om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen (SFS 2011:686) förtydligas i §11. Däremot är det väl svepande med ”Ytterligare språkliga och redaktionella ändringar ska också göras i förordningarna i förtydligande syfte. Dessa ändringar innebär inga förändringar i sak mot vad som gäller enligt nuvarande ordning.”¹⁴ Ytterligare förtydligande behövs avseende vad dessa språkliga och redaktionella ändringar avser.

I promemorian föreslås att 30 högskolepoäng modersmål bör kunna studeras inom ramen för de befintliga utbildningsprogrammen, och därmed även leda till undervisningsbehörighet.¹⁵ Det är dock inte tillämpligt att lägga in 30 högskolepoäng modersmål i ämneslärarprogrammet eftersom, detta inte är förenligt med ämnespoängkraven inom programmet (90+60 eller 90+45+45 högskolepoäng).

En mer flexibel grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk och modersmål

Göteborgs universitet är försiktigt positiva till att införa svenska som andraspråk i grundlärarutbildning med inriktning mot F-3 och 4-6. I vilken mån denna utbildning även ska vara behörighetsgivande för SFI behöver utredas vidare och diskuteras delvis i svar på remissen för *SOU 2020:66 Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk*. Modersmål som del av grundlärarutbildning bör utredas vidare.

I remissen föreslås att utbildning till grundlärare ska ändras så att ämnena svenska som andraspråk och modersmål inklusive nationella minoritetsspråk kan ingå även i utbildningar mot grundlärarexamen med inriktningarna mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3 (F-3) och grundskolans årskurs 4-6. Ämnet modersmål ska i vissa fall kunna ges enbart i form av språkdiktiska studier med inriktning mot undervisning i ämnet modersmål. Om en persons grundlärarexamen omfattar ämnet svenska ska det krävas 15 högskolepoäng i ämnet svenska som andraspråk för behörighet i ämnet.

13 Kap 8, s146 ff

14 Sid 146

15 Sid 10

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan – yttrande

Behörighet att undervisa i ämnet svenska som andraspråk har lyfts och efterfrågats av undervisande lärare och studenter inom grundlärarprogrammet och Göteborgs universitet ser det därför som angeläget att överväga olika möjligheter för att inkludera detta i utbildningen. När det gäller modersmål och minoritetsspråk är det däremot svårt att se hur detta skulle kunna inkluderas i utbildningen, speciellt inom inriktningen mot F-3. En avgörande fråga är hur stort studentunderlaget kan tänkas bli. Undervisning i modersmål är endast en liten del av vad dessa blivande lärare ska undervisa i och enligt uppgift från berörd ämnesinstitution vid Göteborgs universitet har det framkommit att intresset att undervisa i övriga ämnen bara finns bland ett fåtal av dem som önskar bli lärare i modersmål. Därtill kommer problemet med att det inte finns något utrymme för 30 högskolepoäng modersmål inom programmets nuvarande upplägg. Det som skulle kunna vara möjligt är enbart en kurs om 15 högskolepoäng. Att här införa 30 högskolepoäng modersmål skulle därför innebära att andra centrala delar skulle behöva tas bort. Således är det mer rimligt att modersmålsdidaktik erbjuds som en valbar kurs för studenter inom såväl inriktning mot F-3 som 4-6.

En eventuell möjlighet för inriktning mot F-3 är att för de 15 högskolepoäng där lärosätet själv väljer innehåll, skapa en kurs i svenska som andraspråk. Kursen skulle kunna vara en valbar kurs tillsammans med ett antal andra valbara kurser. För att göra en sådan förändring behövs en utredning av hur intresset från studenterna ser ut för att välja en sådan kurs. På liknande sätt kan svenska som andraspråk erbjudas som en valbar kurs för inriktning mot 4-6. Kurser med sådant innehåll finns utvecklade inom ramen för Lärarlyftet. Att lägga svenska som andraspråk som valbara kurser i inriktning mot F-3 och 4-6 riskerar dock att återigen skjuta ansvaret för elevers språkliga utveckling till *en* lärarkategori istället för att låta språkutveckling genom ämnesinnehåll vara ett ansvar för alla lärare. Således kan ett tydligare flerspråkighetsfokus inom ämnesdidaktiska kurser behöva utvecklas.

Här bör frågan hur många valbara kurser som ska erbjudas ställas. Idag finns tre valbara kurser i inriktning mot 4-6 där studentantalet varje termin vid Göteborg universitet är mellan 20-30 studenter. De ämnen som ingår i dessa valbara kurser är naturorienterande ämnen och teknik, samhällsorienterande ämnen och idrott och hälsa. När det gäller ämnena bild och musik är antalet sökande studenter lägre och för musik mycket lågt. I det fall att ytterligare valbarhet och kurser ska ingå behöver ett övervägande göras om att ta bort kurser då planeringstal för inriktning mot 4-6 uppgår till 70-75 studenter/termin och det är inte ekonomiskt hållbart med små kurser inom valbara ämnen. En möjlighet är att periodisera sökningen till de valbara kurserna så att olika ämnen erbjuds för dem som startar vårtermin respektive hösttermin. För att göra det behövs en omvärldsanalys som beskriver vilken kategori av lärare som framförallt behövs i skolan och hur anställningsbara studenterna bli efter avslutad utbildning.

Bakgrund och beredning

Göteborgs universitet har fått remiss på departementspromemorian *Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan* (U2021/00301) för yttrande. Ärendet har beretts till rektor av Utbildningsvetenskapliga fakulteten i samråd med övriga berörda fakulteter och Utbildningsvetenskapliga sektionen vid Göta studentkår samt Lärarutbildningens samverkansråd (samverkansor-

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan – yttrande

gan med skolhuvudmännen i Göteborgsregionen.) Inom respektive fakultet har ett flertal institutioner som medverkar i universitetets lärarutbildningar bidragit i beredningen. Lista över enheter som inkommit med synpunkter återfinns i bilaga 1.

Inför rektors beslut har yttrandet behandlats i rektors ledningsgrupp.

Eva Wiberg
Rektor

Bilaga 1***Enheter/instanser som inkommit med synpunkter (internremiss)***

Humanistiska fakulteten	210312
Konstnärliga fakulteten	210309
Naturvetenskapliga fakulteten	210315
Samhällsvetenskapliga fakulteten	210312
Institutionen för didaktik och pedagogisk profession (<i>Programinstitution för Grundlära­r­pro­gram­met och Kompletterande pedagogisk utbildning</i>)	210310
Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande (<i>Programinstitution för Förskollära­r­pro­gram­met</i>)	210311
Institutionen för pedagogik och specialpedagogik (<i>Programinstitution för Yrkeslära­r­pro­gram­met</i>)	210312
Ämneslära­r­pro­gram­met, pro­gram­ledare	210309
Grundlära­r­pro­gram­mets pro­gram­råd	210302
Utbildningsrådet ULV/VAL, ordförande	210312
Utbildningsvetenskapliga sektionen vid Göta Studentkår	210312

Styrelse och beredningsorgan där ärendet tagits upp för diskussion

Utbildningsvetenskapliga fakultetsstyrelsen (UFS)	210310
UFS beredning för utbildning på grund och avancerad nivå (BUGA)	210317
Nämnden för ämneslära­r­ut­bil­dning	210301
Lära­r­ut­bil­dningens sam­verkans­råd	210329

SIGNATURSIDA

Detta dokument har elektroniskt undertecknats av följande undertecknare:

NAMN:	Eva Wiberg
TITEL, ORGANISATION:	Rektor, Göteborgs universitet
IDENTIFIKATIONSTYP:	Göteborgs universitet
IDENTIFIKATIONS-ID:	_5a16fe48-4bf9-483b-97ef-14b453ccccb8
DATUM & TID:	2021-04-15 14:49:29 +02:00

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2021-04-15 14:49:34 +02:00
Ref: 1074123
www.gu.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)